

J. KUDASIEWICZ – H. WITCZYK, *Jezus i Ewangelie w ogniu dyskusji. Od H. Reimarus do T. Polaka*, Biblioteka „Verbum Vitae”, Kielce 2011, ss. 496.

Ciągle odradza się dyskusja, na ile jesteśmy w stanie dotrzeć do Jezusa Chrystusa żyjącego w konkretnym miejscu i określonym czasie, czy rzeczywiście Jezus historyczny jest tym samym Chrystusem, którego głoszą apostołowie. Rzeczywistość, którą opisuje Jan: „Oznajmiamy wam życie wieczne, które było w Ojcu, a nam zostało objawione – cośmy ujrzeni i usłyszeli, oznajmiamy także wam, abyście i wy mieli współuczestnictwo z nami. A mieć z nami współuczestnictwo, znaczy: mieć je z Ojcem i z Jego Synem, Jezusem Chrystusem” (1 J 1, 2-3), niektórzy uznają za wymysł wspólnoty, fantazmat, sposób na spokojne i dostanie życie, a nie Życie, które objawiło się w Chrystusie.

Książka *Jezus i Ewangelie w ogniu dyskusji* wyszła spod pióra dwóch znanych i cenionych nie tylko w Polsce biblistów – ks. Józefa Kudasiewicza i ks. Henryka Witczyka. Dziedzina badań ks. prof. Kudasiewicza to przede wszystkim analiza Ewangelii synoptycznych w aspekcie historycznym, kerygmatycznym i literackim. Był on autorem licznych publikacji, m.in. *Teologia Ewangelii synoptycznych* (Lublin 1986); *Jezus historii a Chrystus wiary* (Lublin 1987); *Spotkanie z Jezusem w tajemnicy paschalnej* (Kielce 2003). W trakcie pisania niniejszej recenzji Pan powołał go, aby na wieki kontemplował Jego Oblicze, które w formie literackiej ks. Kudasiewicz starał się przedstawiać ludziom dobrej woli. Natomiast ks. Witczyk interesuje się Psalmami, teologią biblijną, ze szczególnym akcentem na teologię Janową. W 2009 r. papież Benedykt XVI powołał go na członka Papieskiej Komisji Biblijnej. Spośród publikacji tego autora warto wymienić: *Teofania w Psalmach* (Kraków 1985); *Psalmy – dialog z Bogiem* (Katowice 1995); *Gesù – Giudice con la sua parola e la sua voce* (Gv 5, 19-30 e 12, 44-50) (Milano 1995); *Misterium miłości. Prorocka pieśń o miłości* (Iz 61, 10 – 62, 9) w interpretacji Ojców Kościoła (Kielce 1996); *Pascha Jezusa odpowiedzią Boga na grzech świata. Eschatologiczna ofiara ekspiacji i Nowego Przymierza* (Lublin 2003). Należy wspomnieć, że wspólnym wysiłkiem obydwu autorów powstała książka *Kontemplacja Chrystusa – Ikony miłosiernego Ojca. Medytacje biblijno-kerygmatyczne* (Kielce 2002), a przy współpracy z ks. S. Czerwikiem – *Święte Triduum Paschalne. Komentarze biblijno-liturgiczne i medytacje* (Kielce 2001).

Najnowsza publikacja ks. Kudasiewicza i ks. Witczyka – *Jezus i Ewangelie w ogniu dyskusji* – powstała na bazie toczącej się dyskusji zapoczątkowanej przez Tomasza Węclawskiego vel Tomasza Polaka (s. 126), gdzie wybitny teolog, obrońca historycznej Osoby i dzieła Chrystusa, stał się na tyle racjonalnym, że stawia pod znakiem zapytania możliwość dotarcia do Jezusa historycznego w oparciu o dane historyczne zawarte w Ewangeliach.

Autorzy podzielili książkę na trzy części. Odślaniany jest w nich kolejno obraz Chrystusa historycznego, poczynszy od historii Jezusa poprzez historię w Ewangeliach, aby na końcu pokazać czytelnikowi, że możliwe jest przejście

od historii Jezusa do tajemnicy Chrystusa Pana. Artykuły w poszczególnych rozdziałach wyjawiają kolejne etapy rozwoju problemu historyczności Jezusa i historyczności zapisu znanego nam z Ewangelii.

W pierwszej części noszącej tytuł *Historia Jezusa* autorzy przedstawiają źródło problemu. Rozpoczynając od artykułów, które wyszły spod pióra ks. Kudasiewicza: czytelnik ma możliwość poznać historyczne aspekty zagadnienia począwszy od Reimarusza aż do pisarzy marksistowskich. Odbiorca jest zapoznawany z różnymi teoriami negującymi możliwość dotarcia do Jezusa historycznego na podstawie faktów zapisanych w Ewangeliach, aby na końcu zrozumieć, że jednak Ewangelie zawierają w sobie przekaz historyczny opatrzone interpretacją wspólnoty. Jednak problem nie został zażegnany i czytelnik zostaje postawiony przed problemem tzw. *trzeciego nurtu badań*. Najnowsze nurty badań znów próbują oderwać Chrystusa od chrześcijaństwa. Ten dylemat szeroko opisuje ks. Witczyk w artykule „*Third Quest*” *drogą do odkrycia Jezusa historii?* Ukazuje on problem przez wskazanie na miejsce Jezusa w poszczególnych nurtach filozoficznych, aby wykazać, że Jezus historyczny w poszczególnych dyskursach niewiele albo nic nie ma wspólnego z Chrystusem wyznawanym w Kościele. Taka sytuacja może mieć miejsce, jeśli życie Jezusa widzi się jako pasmo przegranych. W kolejnym punkcie, noszącym tytuł „*Trzy przegrane*” – *final historii Jezusa z Nazaretu?*, autor zajmuje się kolejnymi „przegrany” Jezusa z Nazaretu począwszy od życia, przez haniebną śmierć na krzyżu, aż po egzystencję po śmierci. Wykazuje, że błędem jest na podstawie danych tworzyć Jezusa historycznego, gdyż wiara rodziła się ze spotkania z Osobą – Jezusem z Nazaretu – i Jego Orędziem.

Wyniki kolejnego etapu badań Autorzy opisali w części drugiej, opatrzonej tytułem: *Historia w Ewangeliach*. Jak już sam tytuł wskazuje, egzegeci przedstawiają błędne teorie, które podważały prawdziwość faktów historycznych zapisanych na kartach Ewangelii. W artykule *Opowieści ewangelistów według Zenona Kosidowskiego* ks. Kudasiewicz przedstawia błędną interpretację zastosowaną przez Z. Kosidowskiego, wykazując, że autor zamiast rozwiązać problem, pozostawia czytelnika z nowymi znakami zapytania. Ksiądz Witczyk przedstawiając, natomiast, myśl T. Polaka, boryka się z problemem, czy Ewangelia to jedynie fantazmat, coś, co zostało włożone na barki Jezusa z Nazaretu. Przedstawiając w artykule *Ewangelie jako Fantazmat? Tomasz Polaka interpretacja świadectw historii Jezusa z Nazaretu* niepoprawne podejście metodologiczne T. Polaka, wykazuje, że Ewangelia jest świadectwem naocznych świadków. Nad historycznością Ewangelii debatowali ojcowie Soboru Watykańskiego II. Ksiądz Kudasiewicz przeanalizował ich wyniki badań mówiące o historyczności i rodzaju literackim Ewangelii, a efekty pracy zebrał w artykule *Historyczność Ewangelii według Soboru Watykańskiego II*. Pragnie w nim podkreślić, że „święci autorowie przekazali nam o Jezusie rzeczy prawdziwe i szczerze” (s. 190). O ile jesteśmy w stanie zrozumieć, że nauczanie Jezusa zostało spisane przez Ewangelistów,

to jednak ks. Kudasiewicz daje odpowiedź na pytania rodzące się w odniesieniu do historyczności przekazu zawartego w Ewangelii dzieciństwa. Stwierdza, że „Ewangelie dzieciństwa nie są legendą ani historią w sensie kronikarskim, ani tylko teologią [...] są po prostu Ewangelią, tj. jedyną w swoim rodzaju syntezą faktu i teologii” (s. 201). Jednakże rodzi się kolejne pytanie – czy Jezus z Nazaretu czynił znaki i cuda? Czytelnik może się dowiedzieć, że cuda i ich oryginalność były związane z posłannictwem Jezusa i Jego dziełem (s. 211). Z drugiej strony, ks. Witczyk akcentuje, że w opisach męki i śmierci Jezusa jest zawarta historia. W artykule – *Historia w ewangelicznych świadectwach o męce i śmierci Jezusa* scena po scenie wydobywa historię i przekaz teologiczny w opisie męki zawartej w Ewangelii Janowej i innych tekstach paralelnych, aby dowieść, że „ewangelista Jan – na bazie historycznej relacji o procesie Jezusa przed Piłatem – przekazuje czytelnikom swego dzieła, chrześcijanom prześladowanym podobnie jak Jezus, niezwykle ważną prawdę natury teologicznej: śmierć Jezusa nie była przypadkiem, zrzędzeniem ślepego losu” (s. 239).

W ostatniej części zatytułowanej *Od historii Jezusa do tajemnicy Chrystusa* Pana głos zabiera ks. Witczyk. W artykule: *Jezus z Nazaretu – Emmanuel* analizuje teksty zapowiadające przyjście Mesjasza – Emmanuela. Powołując się na Ewangelie, uzasadnia, że prorocтва spełniają się w ziemskim życiu i osobie Jezusa (s. 302). W kolejnym paragrafie: *Chrzest Jezusa w Jordanie – objawienie „Mocniejszego”* podejmuje krytykę nauczania D. Kota, który twierdzi, że egzegeza Benedykta XVI jest „cofaniem się do biblistyki z początków XX wieku” (s. 309). Dla rozwiązania kolejnego problemu, który wiąże się z koncepcją panowania Boga, ks. Witczyk rozwija problem w artykule „*Panowanie Boga*” w dziele i osobie Jezusa z Nazaretu. Począwszy od danych Starego Testamentu przez orędzie utrwalone w Ewangeliach i ich interpretację dokonaną przez G. Theissena i T. Polaka, porusza kwestię adresatów wezwań oraz sposób, w jaki „panowanie Boga” uobecnia się. Wszystko to pozwala naszkicować obraz „panowania Boga” objawiony w osobie i dziele Jezusa z Nazaretu (s. 322). „Jak Wieczerza Pańska aktualizuje i przybliży Królestwo Boże?” Na to pytanie ks. Witczyk udziela odpowiedzi, że „współczesna biblistyka, opierając się na badaniach przeprowadzonych przez morfokrytyków w zakresie form i tradycji, a także na tych późniejszych dotyczących historii redakcji przekazów o Ostatniej Wieczerzy, dociera do słów, które wypowiedział Jezus «tej nocy, której został wydany»”. Zaś analiza słów z Mk 14, 25 „pozwoliła zobaczyć, jak przychodzenie Królestwa Bożego w sposób istotny związane jest najpierw z historycznym wydarzeniem Jezusowej śmierci, któremu On sam podczas ostatniej wieczerzy nadał sens Ofiary ekspiacyjnej i Ofiary instaurującej Nowe Przymierze, a także z liturgicznym uobecnieniem tej Ofiary w ramach sprawowanej w Kościele apostołskim «Wieczerzy Pańskiej»” (s. 375). Istotą wiary w zmartwychwstanie jest „faktyczne zmartwychwstanie, objawione uczniom w czasie cielesnych Jego zjawień” (s. 387). Ksiądz Witczyk kontynuuje swoje badania i stawia tezę: „zmartwychwstały Jezus – królowanie

Boga otwarte dla uczniów i świata (J 20, 19-23)”. Nie jest to wymysł wspólnoty, ale prawda historyczna, gdzie jest mowa o pustym grobie, a nade wszystko doświadczenie widzenia zmartwychwstałego Jezusa jako żyjącego. Nie ma w nich mowy o jakichkolwiek kalkulacjach psychologiczno-socjalno-religijnych (s. 391). Natomiast w artykule – *Pełnia Królestwa Bożego w Jezusie-Panu – meta misji Piotra i uczniów (J 21, 1-8)*, śledząc poszczególne obrazy z 20. rozdziału Janowej Ewangelii, stwierdza, że Jan „daje świadectwo dotyczące celu albo mety, do jakiej zdąża misyjna działalność Piotra i uczniów. Pokazuje w wymownym obrazie Jezusa zmartwychwstałego, który objawia się na brzegu Morza Tyberiadzkiego – rozpoznany przez «umiłowanego ucznia», przez Piotra i wszystkich innych uczniów jako PAN” (s. 439-440). Książkowi Witczyk nie pozostaje jednak tylko na syntezie problemów natury historycznej, ale uświadamia, że teologia biblijna stoi przed problemem współczesnych wyzwań. To wszystko skupia w ostatnim artykule książki: „*Pamiętka Jezusa*” – *holistyczny model teologii biblijnej Ewangelii*. Konieczne jest ukazanie pamięci o Jezusie w trzech wymiarach: (1) historyczno-eschatologicznym; (2) literackim; (3) kanonicznym. „Tylko taka teologia biblijna ma rację bytu i na uniwersytetach, i jest potrzebna Kościołowi, który chce być obecny ze swoją wiarą w Pana Jezusa Chrystusa w świecie współczesnym” (s. 485).

Książka, jak zaznaczają sami autorzy, nie ma wyłącznie charakteru apologetycznego Jezusa Chrystusa i Jego Ewangelii, ale ma za zadanie także „przybliżyć czytelnikowi bogactwo treści Ewangelii Pana naszego Jezusa Chrystusa – nadziei Europy” (s. 5). Jest to książka, gdzie teść została gruntownie przemyślana. Zauważa się, że artykuły powstające na przestrzeni lat nie tylko nie tracą na swojej ważkości, ale w wielu wypadkach trafiają w sedno problemu, demaskując błędy, jakie doprowadziły do mylnej interpretacji (s. 122-123; 319). Z drugiej jednak strony, pojawiają się pewne problemy, gdyż nie każde wydawnictwo posiada zasób czeńek greckich czy hebrajskich, zatem autorzy stosują tekst grecki w transkrypcji, jednakże pojawiają się pewne nieścisłości. Autor używając słów w języku greckim (s. 422), nie stosuje transkrypcji, ale zaraz na kolejnej stronie pojawiają się już czasowniki w transkrypcji i dość obszerne passusy w języku greckim (s. 423). Dziwi także brak zebrania całej bibliografii w jednym miejscu.

Pod względem merytorycznym książka jest skomponowana w bardzo przemyślany sposób. Każda część rozpoczyna się od zarysowania kontekstu historycznego badanego zagadnienia, poczynionego przez ks. Kudasiewicza. Następnie rozwijany jest problem przez ks. Witczyka w odniesieniu do najnowszych dylematów co do historyczności Jezusa z Nazaretu i możliwości uznania Go za Chrystusa – Mesjasza. Analiza tekstów biblijnych i najnowszych badań pozwala ks. Witczykowi dowodzić, że nie teologia tworzy historię, ale z historii jest wydobywany sens teologiczny. Główny akcent w argumentacji spoczywa na tekście biblijnym.

Książka jest godna polecenia wszystkim, którzy pragną poznać drogę przez Jezusa do samego Boga, a zatem odkryć w Jezusie z Nazaretu uwielbionego Chrystusa, który jest obrazem Boga niewidzialnego. Godna polecenia pozycja nie tylko dla studentów teologii czy uczestników kursów formacji biblijnej powstających w ramach Dzieła Biblijnego, ale wszystkim ludziom, którzy pragną poznać słowo Boże, w którym jest obecny sam Bóg. Dokładna analiza pozwala poznać Jezusa jako źródło nadziei dla Europy, a jednocześnie zrozumieć przekaz Ewangelii, więcej – wspomaga czytelnika, aby nie zamykał się w przestrzeni własnych sentymentów, ale dawał publiczne świadectwo o Jezusie Chrystusie, który żyje w Kościele.

Ks. Sławomir Korona
Pontificio Istituto Biblico, ROMA